verheerlijkten Christus, maar in zichzelve is ze iets anders.

Een onderscheid, waarop Jezus zelf wijst, door het zijn jongeren zoo uitdrukkelijk, juist bij de instelling van het heilig Avondmaal, te zeggen, dat hij niet meer met hen van deze vrucht des wijnstoks drinken zou, totdat hij dien *nieuw* zou drinken in het Koninkrijk zijns Vaders. Dit *nieuwe* drinken is een drinken in den staat der *heerlijkheid*, en van dat *nieuwe* drinken in het Koninkrijk zijns Vaders wordt het drinken van den *vergoten* wijn aan het heilig Avondmaal juist onderscheiden.

Op dit punt mag dus geen oogenblik de minste verwarring toegelaten. Het *verbroken* lichaam is wel hetzelfde lichaam, dat thans verheerlijkt is; maar door de verheerlijking wierd juist de vernedering van het verbroken zijn des lichaams overwonnen en te niet gedaan. Moet hier nu het lichaam des Heeren *in zijn verbroken staat* genomen worden, gelijk én de symboliek én de inzettingswoorden van het heilig Avondmaal dit eischen, dan sluit deze staat der *verbrokenheid* den staat der *verheerlijking* uit; en vernietigt men omgekeerd de eigenlijke kern en het pit van het Avondmaal zoo men spreken gaat van een gespijsd worden met het verheerlijkte lichaam des Heeren. Onze Catechismus zegt het dan ook uitdrukkelijk in het Antwoord op Vr. 79 „dat gelijk als brood en wijn dit tijdelijk leven onderhouden, alzoo ook zijn *gekruist* lichaam en zijn *vergoten* bloed zijn de waarachtige spijs en drank, waardoor onze zielen ten eeuwigen leven gevoed worden." En evenzoo betuigt ons formulier voor het heilig Avondmaal: „Uit deze inzetting des heiligen Avondmaals onzes Heeren Jezus Christi zien wij, dat hij ons geloof en betrouwen *op zijn volkomen offerande, die eenmaal aan het kruis geschied is*, als op den eenigen grond onzer zaligheid wijst, daar hij onze hongerige en dorstige zielen tot een waarachtige spijs en drank des eeuwigen levens geworden is." En nog duidelijker: „Zoo dikwijls gij van dit brood eet en van dezen beker drinkt, zult gij daardoor, als door een gewisse gedachtenisse en pand, verzekerd worden van mijn hartelijke liefde voor u, dat ik voor u mijn lichaam aan het hout des kruises in den dood geve, en mijn bloed vergiete, en uw hongerige en dorstige zielen *met hetzelve mijn gekruist lichaam en vergoten bloed* tot het eeuwige leven spijs en laaf."

Slechts daarin gingen de voorstanders van een louter symbolische opvatting geheel mis, dat ze dit „spijzen en laven van onze zielen met zijn gekruist lichaam en vergoten bloed" gingen verwateren, als ware hier niets anders mee bedoeld, dan een opzettelijke *herinnering* aan wat op Golgotha geschied was; en als ware het aanzitten aan het heilig Avondmaal dus niets meer dan een ons opnieuw te binnen brengen van onze belijdenis, dat Jezus eenmaal, voor nu achtien eeuwen, voor onze zonden gestorven was. Bij zulk een opvatting toch is er geen sacrament, is er geen mysterie, is er geen daad Christi meer, en werkt men juist een reactie in de hand, die dan weer op Roomsche of Lutherse voorstellingen uitloopt. Neen, niet in onze herinnering of heugenis, maar in hetgeen Christus aan onze zielen doet, ligt het eigenlijke wezen van het sacrament, en zoo is ook bij het heilig Avondmaal *dit* het wezen, dat Christus zelf uit den hemel onze hongerige en dorstige zielen spijst en laaft, en dat hij dit met niets minder doet dan met zijn gekruist lichaam en zijn vergoten bloed.

KUYPER.

„Leef! Ja, Ik zeide tot u in uwen bloede: Leef!"

> Als Ik bij u voorbijging, zoo zag Ik u vertreden zijnde in uwen bloede, en Ik zeide tot u in uwen bloede: Leef, ja Ik zeide tot u in uwen bloede: Leef! (Ezech. 16 : 6.)

Van den *Doop* gaat het naar het *Avondmaal*.

Als er een kindeke geboren is, maakt men het lauwe water in het bekken gereed, om het te wasschen van zijn onreinheid. Doch als het *gewasschen* is, dan heeft het *voedsel* noodig, en draagt dezelfde hand, die het eerst wiesch, het straks naar de *moederborst*.

En dan eerst als het lieve wicht aan zijns moeders borst de warme melk indrinkt, is het eerste rustpunt bereikt, en heerscht er om het kraambed ruste en vrede.

Een vroedvrouw of baker, die het kindeke alleen maar wiesch, en voorts zonder voedsel liggen liet, zou eenvoudig dwaselijk handelen en de zorge voor het hulpeloos wezentje haar te ontnemen zijn.

En dit geldt ook hier.

Wel het Sacrament der *wassching* in den Doop te zoeken; maar het voorts hierbij te laten; en niet uit den Doop naar het Sacrament der *voeding* te gaan, is het wezen van Doop en Avondmaal beide verkrachten.

Ge waart eerst gelijk aan het kindeke, u door den Heiligen Geest in Ezechiël 16 geteekend, en waarvan het in vers 4 en 5 heet: »En aangaande uwe geboorten, ten dage, als gij geboren waart, werd uw navel niet afgesneden, *en gij waart niet met water gewasschen, toen ik u aanschouwde.* Geen oog had medelijden met u, om zich over u te erbarmen; maar gij zijt geworpen geweest op het vlakke des velds, om de walgelijkheid van uwe ziele, ten dage toen gij geboren waart. En als Ik bij u voorbijging, zag ik u, vertreden zijnde in uwen bloede, en Ik zeide tot u in uwen bloede: *Leef:* ja, Ik zeide tot u in uwen bloede: *Leef.*"

Dit teekent ons onze ontvangenis in zonde en ons geboren zijn in ongerechtigheid. Ook gij waart uit een onreine, en daarom zelf onrein. Dus moest ook gij geestelijk door uw God inwendig met het bloed van Christus gewasschen worden, en; als uitwendig symbool van deze afwassching uwer ziel in het bloed van het heilig Godslam, wierdt ge toen ook afgewasschen met het water des Doops.

Zooals de heilige apostel het zegt: »Onrein waart ge eertijds, maar nu zijt ge geheiligd, nu zijt ge gereinigd, nu zijt ge *afgewasschen.*"

Zoo belijden het dan ook uw kerken.

»Er is," zeggen ze in art. 35 van haar Belijdenis, »in degenen die wedergeboren zijn, *tweeërlei* leven: het ééne lichamelijk en tijdelijk, hetwelk zij van hunne eerste geboorte medegebracht hebben, en is allen menschen gemeen; maar het andere is geestelijk en hemelsch, hetwelk hun gegeven wordt in de tweede geboorte, en dit leven is niet gemeen dan alleen den uitverkorenen Gods." En voorts in art. 34: »Zoo heeft hij dan bevolen om te doopen *die de zijnen zijn*, in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, alleen met rein water, ons daarmede te verstaan gevende, dat, gelijk het water de vuiligheid des lichaams afwascht, wanneer wij daarmede begoten worden, alzoo het bloed Christi hetzelve van binnen in de zielen doet, door den Heiligen Geest, ze besprengende en zuiverende van hare zonden, en ons wederbarende uit kinderen des toorns tot kinderen Gods."

Maar hierbij kan het niet blijven.

Afwassching van het geborene kindeke komt wel eerst en gaat voorop; maar de *voeding* moet volgen.

Hoor slechts wat uw kerk al verder belijdt:

»Wij gelooven en belijden, dat onze Zaligmaker Jezus Christus het Sacrament des heiligen Avondmaals ingesteld heeft, om te *voeden* en te *onderhouden* degenen, die hij alreede wedergeboren en in zijn huisgezin, hetwelk is zijn kerk, ingelijfd heeft."

Immers, »tot onderhouding des lichamelijken en aardschen levens heeft God ons een gemeen aardsch brood verordend, hetwelk daartoe dienstig is. Maar om het geestelijk en hemelsch leven te onderhouden, heeft Hij ons gezonden een levendig brood, dat van den hemel is nedergedaald, t. w Jezus Christus", welk brood sacramenteel genoten wordt in het heilig Avondmaal.

Van alle *Doop* moet dus gedrongen naar het heilig *Nachtmaal*.

Wie bij den Doop staan blijft en niet tot het heilig Nachtmaal doordringt, miskent niet enkel het Sacrament van het lichaam en bloed des Heeren, maar miskent evenzoo het Sacrament van den Doop.

Op zichzelf toch is de Doop niets dan het openen van de deur, waar ge doorgaat, om naar het heilig Avondmaal uwa Heeren, en alzoo tot zijn mystieke gemeenschap te komen.

Wie nog niet gedoopt is, staat buiten; wie om den Doop vraagt, verlangt binnengelaten te worden.

Hij klopt aan de deur, opdat hem opengedaan worde; en zijn Doop is, *dat* de deur voor hem opengaat, zoodat hij nu binnenkomt, en afgezonderd is van wie buiten zijn, om gemeenschap te oefenen met wie binnen zijn; en die gemeenschap nu wordt eerst ten volle bereikt door zijn toetreding tot het heilig Nachtmaal.

Wie na gedoopt te zijn, niet het heilig Nachtmaal zijns Heeren zoekt, is gelijk aan den vreemdeling, die, na aangeklopt te hebben en in de feestzaal te zijn binnengelaten, vlak bij de deur staan blijft, en zich verre houdt van de aanzittende gasten.

Zeker, de indringer, die zonder bruiloftskleed aan, doordrong en zich onder de geestelijk feesthoudende menigte mengde, moest, omdat hij een indringer was, weer buiten worden geworpen. Maar wie aanklopte, en binnen wierd gelaten, en zijn bruiloftskleed zannam, doch om nu, in dat feestkleed getooid, koud en onverschillig van verre te blijven staan, die zondigde, zij het ook op andere wijze, toch evenzeer.

Wie den heiligen stroom van het Doopwater doorwaadt, dien moet het te doen zijn, om de gemeenschap met den Heere des huizes te genieten, en die Heere des huizes wacht de zijnen op aan zijn heiligen disch.

Wie wedergeboren is uit water en geest, die *ziet* nog pas het Koninkrijk van verre.

Maar hierbij mag het niet blijven.

Hij moet voort en verder, en mag niet rusten, eer hij aanzit aan de bruiloft van het Lam, in zijn sacramenteele afbeelding.

Ook nu nog voelt een Jood, die zijn Messias vond, dit onmiddellijk.

Wordt zulk een Jood heden gedoopt, en is er over acht dagen Avondmaal, dan gaat hij er terstond aanzitten. Alles zegt het hem: Doop en Avondmaal hooren bijeen.

En ook bij andere volwassenen, wier Doop in hun kindsche jaren verzuimd wierd, merkt ge dit nog. Zoo zelfs dat ze hun Doop meest uitstellen tot het Avondmaal weer komende is; en dan vlak voor het Avondmaal laten ze zich doopen, om terstond na den Doop het Avondmaal te zoeken.

En zoo was het in de oudste Christelijke kerk eveneens.

Al wie uit het Jodendom of Heidendom overkwam wierd vandaag gedoopt, om morgen reeds ten Avondmaal te gaan; en het denkbeeld zelfs om zich wel te laten doopen, maar voorts verre van het Avondmaal te blijven, kwam in niemand op.

Zich te laten doopen wilde niets anders zeggen dan: »Laat mij toe tot het heilig Avondmaal."

Het Avondmaal was de heilige disch der gedoopten; waar elk gedoopte hoorde; waar geen enkel gedoopte zich aan kon onttrekken.

Men trekt de Roode zee niet door, om op den anderen oever zich te blijven legeren, maar om aanstonds door de woestijn naar het Heilige land op te trekken.

En eenmaal bij de Jordaan aangekomen, trekt men die Jordaan niet door, om aan den overkant te blijven staan, maar om door te trekken naar Jeruzalem.

En zoo ook doorwaadt men den stroom van de wateren des Doops niet, dan om door en voort en verder te trekken en niet te rusten, eer men zich den wijn gereikt ziet, geperst uit de druiven van Eskol.

Alleen doordien thans de *jonge kinderen* gedoopt worden, is hierin een kleine vertraging gekomen.

Een pasgeboren kindeke is voor het heilig Avondmaal nog onbekwaam. Een jeudig wicht kan ook op een leeftijd van enkele jaren zich zijn Doop nog niet toeëigenen door zelf te belijden. En zoo schuiven dus, nu de Kinderdoop heerscht, de Doop en het heilig Avondmaal tot op zekeren afstand uiteen.

Omdat de doopeling *lijdelijk* is, is een jong wicht wel vatbaar om gedoopt te worden; maar evenzoo is het nog *on*vatbaar om het Sacrament der *voeding* te ontvangen, overmits bij dit tweede Sacrament de Avondmaalganger zelf *belijdend* en *handelend* optreedt.

Zoo komen dus tusschen Doop en Avondmaal thans eenige jaren in te liggen; en dat wel zóóvele jaren als noodig zijn, om den doopeling tot eigen daad van belijden en toetreden te bekwamen.

Minder kan die afstand niet zijn; maar ook *grooter* mag hij niet worden. De jaren noodig voor uw opwaken en voor uw bekwaammaking tot een eigen daad zijn van Godswege in uw schepping verordend. Wie zich daar nu aan houdt, die gaat op de wegen des Heeren; maar ook wie deze jaren óf willeurig inkrimpt óf willeurig uitzet, gaat van 's Heeren wegen af en kiest zelf eigen paden; iets dat altoos *zonde* is.

Dat kan nu schelen van het 16de tot het 23ste jaar; maar in dat tijdperk van zeven jaren valt bij een iegelijk zijn persoonswording; en die grenzen moeten dus geëerbiedigd.

Maar hetzij dan Doop en Avondmaal tot het 16de jaar of wel 23ste jaar uitéén waren geschoven, aan den band die Doop en Avondmaal verbindt wordt hiermee niets veranderd.

Altoos blijft uw Doop, al die jaren door, voor u een roepstem: Zoek des Heeren heilig Avondmaal!

KUYPER.

Amsterdam, 9 Jan. 1891.

Verleden Dinsdag had aan de Vrije Universiteit de eerste promotie in de theologie plaats.

In de rechtsgeleerde faculteit promoveerden reeds vroeger de thans hoogleeraar Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman, en daarna de heer Mr. I. Esser, thans in Transvaal.

Maar in de theologie was nog geen promotie voorgekomen.

Het is daarom weder een schrede vooruit, dat thans ook in de faculteit der godgeleerdheid aan een der kweekelingen dier Universiteit de doctorstitel is toegekend.

De heer H. H. Kuyper namelijk promoveerde op een proefschrift, dat ten titel draagt: *De opleiding tot den Dienst des Woords bij de Gereformeerden*, met daarbij gevoegde stellingen.

Hij boog als academisch proefschrift nog slechts het eerste deel van dit werk aan, dat op zichzelf reeds 640 bladzijden vult; en alzoo met het tweede deel, dat later volgt, een tamelijk volledige studie over dit belangrijk onderwerp kan bieden.

De nauwe betrekking, waarin de redacteur van de *Heraut* tot den jongen Doctor staat, is oorzaak dat hier elk woord van lof voor dezen arbeid in de pen moet blijven; en het oordeel in hoeverre deze dissertatie iets kan bijdragen om den wetenschappelijken naam van de Vrije Universiteit te bevestigen, aan anderen moet worden overgelaten.

Slechts zooveel mag hier zonder vrees voor tegenspraak beweerd, dat namelijk dit academisch proefschrift de vergelijking met de dissertatiën, aan andere Universiteiten verdedigd, niet behoeft te duchten.

En voorts zij er op gewezen, dat deze studie althans de verdienste heeft van in hooge mate actueel te zijn.

Van meer dan één zijde toch is in den laatsten tijd allerlei quaestie gerezen over de eischen die voor de opleiding van de Dienaren des Woords moesten gesteld worden.

Er rees allerlei geschil over de vraag, of aan de huidige Overheidsscholen voor eene theologische faculteit plaats is. Er rees quaestie over of deze opleiding geschieden moest aan eene Universiteit of aan een Seminarie. Zelfs kwam het gevoelen weer boven, of het niet beter ware, van alle wetenschappelijke opleiding af te zien, en eenvoudig gewone oefenaars tot predikant aan te stellen.

Nu heeft het natuurlijk niet de minste waarde, of bij het bespreken van zulke quaestiën de één zich voor dit, de ander voor dat gevoelen verklaart, zoolang het boek der historie niet is opengeslagen, en uit dit historieboek de lijn der beginselen is uitgeteekend.

Daarom was er aan zulk een studie metterdaad behoefte. Eene studie, die voor zoover wij tot oordeelen bevoegd zijn, de eenig goede methode volgde, en belooft het onderwerp te zullen uitputten.

Zoo zijn er meer onderwerpen van actueel belang, voor wier behandeling de ouderen in jaren geen tijd hebben, en die zich uitnemend leenen voor een behandeling in dissertatie.

Zij daarom bij onzen dank aan den jongen Doctor, voor wat hij ons ten beste gaf, hier de wensch uitgesproken, dat deze eersteling in de Theologische faculteit, allengs door heel een reeks van even doorwrochte studiën moge gevolgd worden, die zich niet verliezen in abstracte geleerdheid, maar licht kunnen werpen op de levensvragen, die de kerke Gods almeer bezighouden.

Om het hoog belang der zaak dient nog met een enkel woord teruggekomen op het Hypnotisme.

In de eerste plaats om te wijzen op een getuigenis, dat door dit hypnotisme tegen het ongeloof wordt afgelegd.

Lange jaren toch was het bijna regel, dat men onder de mannen van wetenschap den spot dreef, met al wat de Heilige Schrift ons bericht aangaande allerlei raadselachtige feiten, die zoowel onder de Heidenvolken, als onder de Joden, en daarna in de Christelijke kerk voorvielen. Want wel waren soortgelijke berichten ons ook door profane schrijvers uit de oudheid bericht, en vernam men nog gedurig van soortgelijke werkingen onder de volken van Azië en Afrika; maar, zoo zei men, zoodra het licht der wetenschap doordringt, vallen al zulke verschijnselen weg, zoodat blijkt, hoe ze slechts op inbeelding en charlatannerie berusten.

Zelfs toen Mesmer in het dusgenaamd Mesmerisme soortgelijke verschijnselen vernieuwde, dreef de geleerde wereld hier den spot mee, en al wat sinds van de magnetiseurs bericht werd, beschouwde men als een soort goochelarij, op niets dan bedrog en foppage berustend.

Doch zie thans is het de dusgenaamde wetenschap zelve, die als pleitbezorgster van het hypnotisme optreedt, en bij monde van onderscheidene geleerde mannen ons berichten komt, dat er toch, ja, heuschelijk, zekere werkingen en raadselachtige krachten bestaan, wier bestaan men dusver steeds voor zelfbedrog of opzettelijke misleiding had verklaard. En wat het opmerkelijkst is, men komt u verzekeren, dat deze werkingen niet iets *stoffelijks* ten grondslag hebben, maar louter *zielswerkingen* zijn, die zelfs bijna uitsluitend door *de macht der gedachte* werken, en voor haar resultaat gebonden zijn aan zeker *geloof*.

Men geeft thans toe, dat de ziel of geest van den éénen mensch in een geheel raadselachtig en wonderbaar contact kan treden met de ziel of den geest van een anderen mensch; en dat dit contact zoo wonder machtig kan werken, dat enkel door zulk een geestelijken invloed miraculeuze genezingen ook van lichamelijke krankheden kunnen bewerkt worden, zoodat zelfs kreupelen door deze wonderbare krachten te genezen zijn.

Let men er nu op, hoe de Heilige Schrift ons gedurig bericht van zekere wondere wijsheid der Egyptenaren, waardoor hun toovenaars allerlei teekenen deden, en ook uit andere landen verhaalt van invloedrijke mannen, die door hun teekenen de menigte verbaasden; ja ons voorspelt, hoe ook in het einde der dagen, allerlei anti christelijke machten zullen opkomen, die wonderen en teekenen zullen doen; dan ontstaat metterdaad de vraag, of in het hypnotisme niet eenvoudig weer een dier vele machten ontdekt is, die van de schepping af in de menschelijke natuur gehuisvest hebben, die ook na den val nog lang op allerlei zondige manier hebben nagewerkt; en die de opgeblazen wetenschap eenvoudig deswege geloochend heeft, omdat ze niet pasten in haar kader.

Ja, zelfs rijst de vraag, of dit hypnotisme ons niet wijst op het bestaan van nu verzwakte zielskrachten, die in Christus en zijn profeten en apostelen, heerlijk hersteld, in Gods hand het middel zijn geweest, om vele genezingen van bezetenen, ziekten en allerlei kwalen te bewerkstelligen. Niet natuurlijk, alsof men ooit deze wonderen met de resultaten van het hypnotisme op één lijn mocht stellen, gelijk de geleerden van het hypnotisme dit nu reeds zoo gretig doen, maar wel in dien zin, dat ons door het hypnotisme op eene onze natuur ingeschapen zielskracht wordt gewezen, die door God geheiligd en hersteld, voertuig was voor deze teekenen zijner almacht.

Doch hoe men hier ook over oordeelt, in elk geval is het van gewicht op te merken, dat dezelfde wetenschap, die dusver al wat tot het wondere gebied van de verborgen zielskrachten behoorde, kortweg loochende en voor bedrog verklaarde, thans zelve gedwongen wordt, te erkennen, dat zulke wonderwerken dan toch *niet* onmogelijk zijn, en wel terdege *kunnen* bestaan.

Bedenkt men nu hierbij, hoe het zeer wel mogelijk is, dat later nog andere soortgelijke zielskrachten ontdekt worden, dan gevoelt men hoe de booghartige en laatdunkende beatrijding van wat de Heilige Schrift ons omtrent al soortgelijke wondere gebeurtenissen bericht, door dit optreden van het wetenschappelijke hypnotisme een geduchten stoot ontving, en omgekeerd het eenvoudig geloof in wat de Heilige Schrift ons bericht, weer op verrassende wijze wordt gerechtvaardigd.

Maar evenmin mag een andere, geheel tegenovergestelde opmerking hier worden teruggehouden.

De Heilige Schrift leert ons namelijk, dat er zeker terrein van wondere werkingen bestaat, die door den zondigen mensch tegen Gods eere gebruikt worden, en in de macht van Satan staan.

Reeds aan het hof van Pharao vindt Mozes, als hij de wonderen Gods komt verrichten, een stel mannen tegenover zich, die ook op hun wijs allerlei wonderbare teekenen doen, waardoor ze de autoriteit van de goddelijke teekenen zoeken te verzwakken; en gedurig vinden we ook daarna Israël gewaarschuwd voor allerlei toovenaren en bezweerders in de heidenwereld, waarmee ze geen gemeenschap mochten hebben. En zoo weinig schijnt deze zondige kracht vernietigd te zijn, dat, gelijk we reeds opmerkten, ook de Openbaring van Johannes ons wijst op allerlei onheilige teekenen en wonderen, die Satan in het laatste der dagen verrichten zal, om het Koninkrijk van Christus tegen te staan, en de zielen te verleiden.

Dit nu noopt ons, ook ten opzichte van het hypnotisme, tot de grootste omzichtigheid, en zoo ooit de behoefte aan een medische faculteit op Christelijken grondslag levendig kon gevoeld worden, dan is het wel nu, nu we geheel ongeloovige medische hoogleeraren tamelijk apodictisch over deze verborgen zielskrachten hooren spreken, en zelfs door den rechter zien opgeroepen, om als deskundigen over de toerekenbaarheid of ontoerekenbaarheid van groote misdadigers te oordeelen.

Tweeërlei toch trekt in dit hypnotisme de aandacht; ten eerste de zegen dien het brengen kan voor de genezing van enkele kwalen; maar ook ten andere het ontzettende gevaar, waaraan het personen van weinig wilskracht blootstelt. Reeds op zichzelf is het iets ontzettends, als men ziet, hoe de één mensch tot een volkomen willoos orgaan of instrument van den wil des anderen kan verlaagd worden. Dat gevaar klimt nog, als men hoort, dat de één mensch, door den anderen dikwijls te hypnotiseeren, allengs heel zijn karakter kan uitwisschen en hem tot een dubbelganger van zichzelf kan maken. En vreeslijke afmetingen neemt dit gevaar aan, zoo men bedenkt, dat een booze mensch in dit hypnotisme een macht beschikbaar heelt, om, bijna ongemerkt, den anderen, geheel willoos en onbewust, tot de grootste schandelijkheden te bewegen.

Dit toch wettigt metterdaad het bang vermoeden, dat men in dit hypnotisme ten deele met een *onheilige* macht te doen heeft, die aan zichzelve overgelaten, allengs de bron kan worden van namelooze ellende, en zeer wel saam kan hangen met de openbaring van een macht uit de diepte.

Zelfs de ongeloovige medici hebben hier een open oog voor, en dringen er daarom op aan, dat de Overheid maatregelen tegen dit kwaad zal nemen, ook al verzuimen ze ons mede te deelen, welke maatregelen de Overheid ooit zou *kunnen* nemen, om de gebruikmaking van deze macht te stuiten; en al laten ze de vraag onbesproken, wat te doen, zoo er medici wierden gevonden, die *zelven* deze krachten op onheilige wijze misbruikten.

Zelfs slaan de medici een gansch ongeoorloofden weg in, waar ze, met dit hypnotisme gewapend, zich het recht aanmatigen, om uitspraak te gaan doen, over allerlei zielkundige quaesties, en tot zels de leiding der geestelijke opvoeding aan zich willen trekken.

Er zijn namelijk nu reeds geleerden in de school van Nancy, die het hypnotisme ook aanbevelen, als een middel om kinderen allerlei zedelijke gebreken af te leeren, en ze door de suggestie het liegen, het snoepen, het lui zijn enz. athandig te maken.

Hier toch geldt het: Schoenmaker, houd u bij uw leest. Voor zulke experimenten zijn de medici niet. Dat ligt niet op hun weg. Dat behoort niet tot hun domein. En zoo men niet scherp toeziet, zou deze overschrijding van hun bevoegdheid er al meer toe leiden, om ook geheel het *zedelijk* leven onder de macht der medische faculteit te brengen. Iets waarvoor God ons beware.

Toch hebben ze in zooverre gelijk, dat het hypnotisme op het bestaan van een zielskracht wijst, die wel terdege iets met de opvoeding te maken heeft.

Neem b.v. slechts dit éene.

Is het waar, dat de suggestie, dat is het iemand aanbrengen van een gedachte, die gedurig herhaalt, allengs macht over zijn geest erlangt, metterdaad het gevolg heeft, dat deze gedachte allengs in hem dringt en zóó post vat in zijn bewustzijn, dat ze levenslang een macht in zijn leven wordt, dan wordt het voor alle opvoeding van het uiterste belang, om van meet af toe te zien, welke algemeene begrippen door het schoolgaan, door de catechisatie, door lectuur, en door de prediking altoos weer aan onze kinderen worden ingeprent.

Dan toch blijkt hieruit, hoe roekeloos het is zijn kind naar een verkeerde school of catechisatie te zenden; hoe het kerkgaan ook voor een kind van het hoogste belang kan zijn; en hoe noodzakelijk het is op hetgeen onze kinderen lezen het oog te houden.

Doch ook van den anderen kant blijkt het dan paedagogisch, hoe noodzakelijk het is, op school en catechisatie en bij de prediking zich te gewennen aan heldere begrippen, aan vaste formuleeringen en scherpbelijnde denkbeelden, die steeds in denzelfden vorm moeten herhaald worden.

Bovenal ook wordt het duidelijk, wat macht de Heilige Schrift bezit, om haar inhoud door gestadige lectuur, al dieper in onzen geest in te prenten, en, ook buiten het redeneerend verstand om, ons innerlijk te veroveren en te beheerschen.

Doch, gelijk gezegd, dit alles is een veld dat nog braak ligt. Nog pas is de spade in den grond gestoken.

Alleen mag nu reeds geconcludeerd, dat de Vrije Universiteit ons een wezenlijken dienst zou bewijzen, zoo ze althans voor de Psychiatrie hoe eer hoe beter een leerstoel oprichte, en alzoo een zelfstandig onderzoek instelde naar deze verborgen zielskrachten, én om er het profijt uit te trekken, dat er ons in geboden wordt, én om de schade te helpen afweren, waarmeé ze ook ons Christenvolk bedreigt.

Prof. Bavinck heeft in de *Bazuin* een hoogst welwillende aankondiging geplaatst van *Separatie en Doleantie*, die ons de overtuiging schonk, dat ernstige bespreking van de kerkelijke quaestie, mits ze met kennis van zaken, helderheid van oordeel en edeler bedoeling geschiedt, metterdaad steeds klaarder licht doet opgaan.

We hopen dan ook op deze aankondiging terug te komen, teneinde de bedenkingen, die Prof. Bavinck oppert, nader onder de oogen te zien.

Ditmaal bepalen we ons tot één enkel punt, omdat het buiten de eigenlijke quaestie ligt, en op een misverstand berust.

In *Separatie en Doleantie* was o. a. met klem uitgesproken, dat de formeele gemeenschap met het zichtbare instituut der kerk, om volledig te zijn, steeds moest rusten op de wilsdaad der belijders, die even daardoor formeel het recht behielden zich door een tweede wilsdaad van dit instituut weer los te maken.

Hiertegen nu oppert Prof. Bavinck volstrekt niet het geestelijk bezwaar, dat dit tot Pelagianisme zou leiden, want hij verzuimt niet er duidelijk bij te voegen, dat *Separatie en Doleantie* deze wilsdaad wel formeel vrijlaat; maar ze *materieel* bindt aan het Woord Gods en den organischen samenhang der gelooviger onderling in en met hun Hoofd Christus.

Zijn opmerking is van een anderen aard.

Hij keurt het namelijk af, dat in *Separatie en Doleantie* aan het Instituut het recht

betwist werd, om dwingende macht op de leden uit te oefenen.

Niet natuurlijk, alsof hij die dwingende macht *wel* op de leden zou willen uitoefenen; maar omdat z. i. geheel deze tegenstelling verkeerd gekozen is, in zooverre er bij een kerk *nooit* van dwingende macht sprake kan of mag zijn.

De kerk, zegt hij, vermaant, straft, bant in naam van haar Koning, maar dwingt nooit met uitwendigen dwang.

Hierin nu schuilt een misverstand.

Immers in *Separatie en Doleantie* wordt het Gereformeerde kerkbegrip eenerzijds tegenover het Roomsche en anderzijds tegenover het Separatistische gesteld.

Nu wierd aangetoond, dat de Roomsche kerk wel terdege beweert *dwingende macht* te mogen uitoefenen, hetzij door eigen rechtspraak hetzij door de hand der Overheid.

En in die tegenstelling nu wierd van het Gereformeerde kerkrecht gezegd, dat een Gereformeerde kerk *geen* dwingende macht pretendeert noch mag uitoefenen.

Dit geschil is dus van geen beteekenis.

In zooverre daarentegen Prof. Bavinck bedoelt, dat ook een Gereformeerde kerk toch vermaant, straft en bant, blijkt uit *Separatie en Doleantie*, dat ook wij *het vermaan*, als eisch stelden; maar is het ons ook nu nog niet duidelijk, hoe ge iemand, die uw Avondmaal niet slechts niet begeert, maar zelfs niet erkent, ooit straft door te zeggen dat hij er niet komen mag; en verstaan we nog minder, hoe ge iemand *bannen* zult, die niet in uw land *wil* zijn.

Want wel geven we in burgerlijken rechte toe, dat zulk een banvonnis iemand dan althans verhindert er later in te komen; maar ook dit baat u op kerkelijk terrein niet.

Zoodra toch de gebannene zijn hartelijke begeerte te kennen gaf, om bij u te komen, zou juist de grond onder uw banvonnis *eo ipso* wegvallen.

KUYPER.

Uit de Pers.

Ditmaal vestigen we de aandacht op een schets van ons kerkelijk leven sinds 1816, voorkomende in de *Soerabaya-courant* van 25 November.

We lezen daar:

Op staatkundig en religieus gebied openbaarde zich een merkwaardige strooming des geestes.

Door onze eerste constitutie van 1798 werd de Nederl. Herv. Kerk van den Staat gescheiden en de kerkelijke goederen werden nationaal eigendom.

Willem I nam in 1816 de Hervormde Kerk onder zijn opperbestuur en liet uit 's Lands kas predikantstractementen uitbetalen, als rente der pastorale goederen, welke in 1798 waren genaast.

Tevens vaardigde de Synode onder 's Konings goedkeuring een reglement uit, waarbij ieder aanstaande predikant moest verklaren, dat hij de leer, overeenkomstig den Bijbel, in de formulieren van eenigheid der Dortsche vaderen vervat, aannam.

Velen vatt'en dit op: *voor zóóverre*, anderen *omdat* die leer met den bijbel overeenkomt.

Daardoor werd de deur opengezet voor de Leervrijheid, welke onder oogluiking der Synode hoe langer, zoo bandeloozer werd, totdat zij haar toppunt bereikte door de opkomst der moderne theologie.

Deze voortschrijdende beweging werd vooral sedert 1848 toegejuicht en gesteund door de »bourgeoisie satisfaite" der steden, welke door de revolutie als kiezers invloed kunnende uitoefenen op het bestuur en ware van de dominokratie der vore eeuw, nog altijd teerde op rationalistische denkbeelden der Voltairiaansche periode.

Maar nu die »bourgeoisie" het hecht in handen had, wilde zij ook heerschen en vergde op onderwijsgebied een neutraliteit, welke op den duur onmogelijk gebleken is. Het meerendeel der landelijke bevolking en het volk achter de kiezers in de steden, begeerden die neutraliteit niet; zij richten eigen scholen op, waar onderwijs gegeven werd in den geest der vaderen en weigerden beslist gebruik te maken van weelderig ingerichte schoolgebouwen, door den staat in hun midden gesticht, die zij als belastingschuldigen mede mochten betalen.

Zij beweerden in hun eenvoud, dat in zake onderwijs en opvoeding de kinderen aan de ouders, niet aan den staat toebehoorden.

In hun verzet werden zij gesteund en geleid door den edelen Groen van Prinsterer »l'advocat de la classe méconnue" zooals Cohen Stuart hem noemt en van wiens geestesrichting de geleerde De Bosch Kemper in zijne »Geschiedenis van Nederland na 1830" getuigt: »dat deze zeker de meest sterk uitgedrukte richting des volks was en de voornaamste grief tegen de richting door Thorbecke gehaand: dat deze streed tegen Nederlandsche beginselen."

Niet beter kon het kenmerkend onderscheid tusschen Groen en Thorbecke, die beide banierdragers in ons land van de hoofdstroomingen dezer eeuw op het gebied des geestes, aangeduid worden.

Steeds hebben de vrije Nederlandsche beginselen zich heftig aangekant tegen allen gewetensdwang.

Dit is zóó waar, dat zelfs liberalen het drijven hunner partij moede werden en dat de minister Pijnacker Hordijk, die »vom Hause aus" liberaal was, gedurende zijn kortstondig ministerie in 1881 een lans brak voor de onderdrukte »anti revolutionairen."

Na den dood van Groen in 1876 werd de leiding van zijne partij overgenomen door Dr. Kuyper, Mr. Keuchenius en Jhr. Mr. De Savornin Lohman.

Deze laatste, die reeds op jeugdigen leeftijd Raadsheer was in het Hoog Gerechtshof van N. Brabant en in 1880, als praeses van de commissie der rapporteurs voor het nieuwe strafwetboek van Modderman, zijne medewerking beloond zag met het »vitus nobilitat," stelde zich voornamelijk tot taak, om het goed recht zijner partij op staatsrechtelijk gebied te bewijren.

En verder:

Ook op kerkelijk gebied werkte hij mede om de Nederl. Herv. kerk op haar ouden grondslag terug te brengen en haar los te maken van eene Synode, die zoo verdraagzaam geworden is, dat zij de meest heterogene personen tot den evangeliedienst toelaat.

De belangrijkheid van deeren strijd kan niet te hoog geschat worden, hij dateert reeds van 1834 toen Hendrik de Kock, predikant te Ulrum, doordrongen van de overtuiging, dat de rationalistische geest van de Nederl. Herv. kerk op afval van het traditioneele Christendom moest uitloopen, de Afgescheiden kerk stichtte.

Die strijd van de solide, behoudende kern onzer natie heeft dus bijna 60 jaar geduurd en kan vergeleken worden met dien onzer Transvaalsche broeders, die door hun president den ex modernen dominé Burgers voor bekrompen geestdrijvers en lafaards werden uitgemaakt, maar onder aanvoering hunner geestverwanten Joubert en Krüger eene onvergetelijke zege op de Engelschen bevochten.

Het is verblijdend, dat ook in Indië belangstelling ontwaakt voor het kerkelijk leven in het moederland.

Moge eerlang warme belangstelling in het Indische kerkelijk leven ten onzent, ook de kerk van Indië vrij maken.

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

Door vergissing kwam in het bericht der Class. Extr. der Ned. Ger. kerken uit Brabant en Limburg een onjuistheid in.

Niet „elken Zondag" heeft Ds. Smith de kerken der Classes te dienen; maar éénmaal in elke maand elke kerk. Verscheiden Zondagen zijn dus alsnog onbezet, dewijl twee kerken één vergaderplaats hebben en een kerk niet vacant is.

Op deze vrije Zondagen staat het ZWEw. vrij om kerken buiten de Classes te helpen met Bediening des Woords en der Sacramenten.

J. H. FERINGA,
Class. Corr.

De raad der Ned. Geref. Kerk van Fijnaart en Heijningen verzoekt den zusterkerken uit Noord-Brabant en Limburg, punten voor het agendum der, D. V., 10 Februari 1891 te Moerdijk te houden Classis, vóór 20 Januari te willen inzenden aan den ondergeteekende.

C. A. VAN DIS LZN.

Fijnaart, 6 Jan. 1891.

Het was den 7den Dec. ll. voor de Ned. Ger. kerk van Leiden een dag van groote blijdschap. De beroepen herder en leeraar van Heinenoord, de Weleerw. heer Ds. R. J. W. Rudolph, gedrongen door de onwederstandelijke leiding des Heeren, had vrijheid gevonden om gehoor te geven aan de roeping der kerk van Leiden, nadat zoo menigmaal vergeefsche pogingen waren aangewend, om een eigen bedienaar des Goddelijken Woords te bezitten. ZEw. werd tot zijn dienstwerk ingeleid door den consulent, den Weleerw. heer Ds. Vlug, naar aanleiding van 1 Cor. 3—6, 7, 8, waarin ZEw. deed uitkomen de beteekenis van den dienaar des Woords in het planten en natmaken, als het verordende middel in 's Heeren hand onder de leiding des Heiligen Geestes om zijne kerk te bouwen. Het is God, de Heere, die den wasdom geeft. ZEw. vermaande de gemeente tot het waardeeren van den dienstknecht des Heeren en hem bovenal te dragen op de vleugelen des gebeds. Na beantwoording der vragen, vervat in het formulier der bevestiging, dat met een plechtig »Ja ik, van ganscher harte" werd beantwoord door den nieuwen leeraar, werd de gemeente verzocht te zingen: »Dat 's Heeren zegen op u daal'," waarmede de gansche schare van harte instemde.

Des avonds verbond de nieuwe leeraar zich aan de kerk van Leiden, naar aanleiding van 's Heeren Woord, vervat in Gen. 1-1. In zijne inleiding wees spreker er op, hoe *tweeërlei* is op te merken in de *arke Noachs, drijvende op de wateren van den vondvloed*. Eensdeels Gods gerechtigheid in die wateren des gerichts, waardoor de zondige wereld als 't ware werd schoongewasschen. Anderdeels zijne genade in die arke, drijvende op die wateren des gerichts, als toonbeeld van Gods genade. *Tweeërlei* is ook op te merken in ons vergaderen in dit kerkgebouw, terwijl wij toch moesten samenkomen in die gebouwen, die aan de Geref. kerk behooren. Eensdeels Gods gerechtigheid, daar Hij wel een verzoenend God voor zijn volk, maar toch waak doende over hunne daden (Ps. 99:8), ons die gebouwen ontnam, wegens onze ontrouw, opdat wij ons voor Hem vernootmoedigen zouden. Anderdeels zijne ondoorgrondelijke barmhartigheid, dat Hij ondanks onze ontrouw, hier ons nog eene veilige arke schenkt, waar wij ongestoord mogen samenkomen, terwijl onze vaderen met levensgevaar moesten vergaderen. *Tweeërlei* is ook op te merken in de aanvaarding van het ambt door spreker. Eensdeels de gerechtigheid des Heeren, daar in deze stad een zoo jong prediker zijn ambt aanvaarden zal, nadat 10 roepingen te vergeefs zijn uitgebracht. In deze stad, waar de academie is, die plantinge Gods, die eens hare wortelen nitschoot, hare ranken uitzond over het gansche land, die nu met al de macht harer wetenschap zich gekeerd heeft tegen de belijdenis der kerk. In deze stad, waar minstens 10 ervaren, geleerde, getrouwe herders en leeraars noodig waren om de kerk wederom te vergaderen en aan haren herbouw te arbeiden. Terwijl de tijden zoo donker zijn, de belijders des Heeren nog gedeeld leven, ketterij en ongeloof, driester dan ooit zich openbaren, aanvaardt *in deze stad* een jeugdig, niet genoeg ervaren prediker zijn moeielijk en gewichtig ambt. Maar anderdeels is het toch ook weder een blijk van des Heeren barmhartigheid, dat Hij een dienaar zendt, Hij die door de gebrekkigste en meest ongeschikte middelen zijne macht verheerlijken kan.

Daarom zij op Hem als de *Bron* en *Fontein aller goeden*, het *rustpunt* en *middelpunt aller dingen*, het oog.

Vervolgens betoogde spreker, hoe de Heere als zoodanig zichzelven openbaart in het eerste vers des Bijbels. *In den beginne* schiep God hemel en aarde. Dat is: *in den vorsprong* aller dingen. Toen nog niets was van hemel of van aarde. Niets dan de Souvereine, Algenoegzame, Eenige en Drieëenige God. Vrij om te scheppen of niet te scheppen, vrij om te scheppen, zooals Hij schiep, of ook anders te scheppen; om te scheppen, toen Hij schiep, of ook om vroeger of later te scheppen. Terwijl de Algenoegzame het niet noodig heeft om een object voor Zijne liefde te scheppen, is Hij de Almachtige om alles zoo te scheppen, als Hij in Zijnen Raad besloten heeft. Hoe heerlijk is in deze woorden: »in den beginne" de souvereine majesteit Gods neergelegd. Hij »schiep", dat is, de Heere riep door een enkel *machtswoord* hemel en aarde in aanzijn. Hij schiep hemel en aarde met elkander verbonden, den hemel tot Zijnen troon, de aarde tot Zijne voetbank.

De *zonde* is de *schennis Zijner Majesteit, ongehoorzaamheid aan Zijn woord* en heeft *scheiding van hemel en aarde* door den vloek ten gevolge.

Door het vleeschgeworden Woord, door hetwelk alle dingen gemaakt zijn, wordt aan de Majesteit van *Gods gerechtigheid* voldaan, het *woord der belofte* vervuld en *aan het woord gehoorzaamd* en door Zijne lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid werkt Hij eene eeuwige gerechtigheid uit, waardoor voor Zijn volk *hemel en aarde weer zijn verbonden*. Hij is de ware *ladder Jacobs*, die hemel en aarde verbindt. En nu laat Hij Zijn woord bedienen, opdat de souvereine Majesteit Gods door de werking des Heiligen Geestes aan den zondaar worde geopenbaard, opdat Christus als het Hoofd der nieuwe schepping, als de eeuwige gerechtigheid, als een algenoegzame borg voor een nietsheb bend zondaar zich openbare; opdat voor den in Christus gevondene hemel en aarde weer vereenigd worde, waar hij in het licht des levens wandelt, hetwelk zich in hemelsgezindheid openbaart. Drieledig is dus de strekking der bediening des Woords: 1. God op het hoogst te verheerlijken, den mensch op het diepst te vernederen; 2. een rijken Christus te prediken voor een nietshebbend zondaar; 3. aan te dringen op de practijk der Godzaligheid. Met nadruk verzocht spreker het gebed der gemeente voor dezen moeilijken en gewichtigen arbeid. Bij het einde dezer boeiende rede, volgden de aanspraken, in de eerste plaats tot den waardigen consulent, die deze kerk zoo menigmaal had gediend en wier strijd en worstelingen hij gedurende twee en een half jaar had medegemaakt, nadat de reformatie ter hand was genomen volgens het ambt der geloovigen in 's Heeren naam en kracht. Daarop volgde een waardeerend woord aan den emeritus predikant Ds. A. van Schelven, die in zijne grijsheid nog vruchten draagt en menigmaal met opgewektheid in deze kerk het Woord en de Sacramenten had bediend. Vervolgens een woord van sympathie aan de deputaten der Christ. Geref. kerk. Inzonderheid een woord van dank aan den Weleerw heer Ds. Beuker voor zijne tegenwoordigheid.

Mocht dit blijk van waardeering profetie zijn, dat BB. van één belijdenis, die leven naar éénzelfde kerkenorde, één liturgie gebruiken, één leven leven, éénen strijd strijden, één gebed bidden, en eerlang in één huis samenwonen. Daarna vroeg ZEw. de medewerking van den raad der kerk, zoo van opzieners als van diakenen.

De Heere stelle den dienaar tot een rijken zegen in deze kerk, tot opbouw van het lichaam van Christus.

Dat nog velen overtuigd mochten worden van Gods kinderen, die nog in den weg van ongehoorzaamheid voortleven en goddelooze banden kiezen boven het zachte juk van Christus is de bede van alle ware Sionieten.

J. DE JONG, *scriba.*

De beschikbare ruimte noopt ons eenige berichten tot de volgende week te laten liggen.

Zending.

BIJ WOORDEN, DADEN.

Wanneer we de jaarboeken der vroegere Zending opslaan, dan blijkt duidelijk dat er niet alleen toen reeds Zendingsredenen zijn gehouden die nu nog volkomen zouden kunnen dienen, maar ook dat men het niet bij woorden liet, maar dat zelfs de overheden opwekten tot ijver in het steunen van de zaak des Heeren.

Er bestaat een merkwaardig schrijven van koning Jacobus I van Engeland, waarin hij de aartsbisschoppen machtigt de leden der Engelsche kerk uit te noodigen tot hulp in de Zending en andere werken der liefde. De koning wijst er op hoeveel gedaan is om het Engelsch gebied in N.-Amerika uit te breiden en het Evangelie te verspreiden onder de ongeloovigen, wat gelukkig voortgaat en hoop geeft voor de toekomst. De stichters der kolonie Virginia, zegt hij, zijn nu bezig kerken te stichten en scholen voor de kinderen der ruwe heidenen; en dat kost veel geld. Dus moeten de bisschoppen aan geestelijken en leeken de plicht voorhouden om alle hulp en voortgang te geven aan zulk een goed werk, zoo ruim mogelijk. Er moet 4 maal in de 7 eerstvolgende jaren in elk kerspel een inzameling worden gehouden, en 't geld alleen voor 't aangewezen doel gebruikt. Dit is 't eerste officieele stuk van dien aard in Engeland. De inzameling bracht *f* 50,000 op, voor dien tijd niet weinig.

's Konings opvolger Karel I beval in zijn charter aan de kolonie Massachusetts in 1628, dat het volk uit Engeland »zoo godsdienstig, vredig en geregeld zou bestuurd worden, dat hun goed leven en ordelijk gedrag de inlanders mocht winnen voor en leiden tot de kennis van en gehoorzaamheid aan den eenigen waren God en Zaligmaker des menschdoms en tot het Christelijk geloof."

De Puriteinen ontwikkelden zeker niet minder zendingsijver dan de Staatskerkelijken. Dit bleek b. v. tijdens Cromwell. In 1646 begon John Eliot zijn arbeid onder de Roode Indianen in Nieuw-Engeland, die zoo groote uitkomsten had. Hij was de uitnemendste zendeling, die Engeland sinds de Hervorming had en die meer dan iemand den zendingsgeest in Engeland en Noord-Amerika deed ontwaken. Te gelijkertijd begon Maykew zijn werk onder de Indianen van Rhode-Island. Vijf geslachten door werkten de Maykews tot in 't begin dezer eeuw met groote opoffering en rijke vrucht. Anderen traden in 't zelfde spoor. In de kolonie New-Plymouth telde men in 1685 reeds 1500 bekeerde Indianen, kinderen er buiten gerekend.

In de 18de eeuw ging het evenzoo en telde men een groep van arbeiders, o. a. Edwards en als meest bekende David Brainerd, al mocht hij slechts vier jaar werkzaam zijn. Dat hij èn in Engeland èn in Amerika zoo grooten indruk maakte, was door zijn godzaligheid, algeheele toewijding en de merkwaardige kracht die van hem uitging.

Het eerste zendinggenootschap in Engeland werd — opmerkelijk! — opgericht onder Cromwell. Hij gaf in 1649 een machtiging tot stichting eener vereeniging, die heeten zou: »Presidenten vereeniging voor de uitbreiding des Evangelies in Nieuw-Engeland." In alle kerken des lands moest voor haar worden ingezameld. Onder de koningen werd dit stuk vernieuwd en als doel der vereeniging aangegeven: »Niet alleen de uiterlijke welvaart en voorspoed dier koloniën te zoeken, maar meer bijzonder het heil en de redding van de onsterfelijke zielen der inwoners, en het verkondigen van Christus' heerlijk Evangelie onder hen." De vereeniging die slechts ruim *f* 7000 per jaar inkomsten had, ondersteunde daarmede 12 tot 16 Engelsche en inlandsche zendelingen, die van 10 tot 30 p. st. elk verdienden; ook richtte zij scholen op, gaf boeken en steunde o. a. geldelijk Eliot's bijbelvertaling voor de Indianen.

De 17de eeuw toont ons op 't gebied der Zending stoute soms zeer wonderlijke plannen.

In zijn „Verhandeling over den heiligen oorlog" b. v. klaagt de beroemde wijsgeer Baco (1623) dat »de Christelijke vorsten en machtigen in gebreke blijven het geloof door hun wapenen uit te breiden." Hij betoogt hoe een of andere Protestantsche ridderlijke orde (gelijk de oude kruisridders e. a.) veel dienst in dit opzicht kan bewijzen! Ongetwijfeld was dit denkbeeld meer politiek en Roomsch dan Christelijk en heeft de Engelsche wijsgeer en staatsman verstandiger dingen geschreven.

Dan had voorzeker Cromwell, hoe vaak ook gesmaad en valsch beoordeeld, veel juister begrippen van den geest des Christendoms en de middelen om het te verbreiden. Hij toch vormde het plan een Raad te scheppen met het bepaalde doel om het Protestantisme over heel de wereld staande te houden en te verspreiden. »Die raad," zoo lezen wij, »moet bestaan uit zeven raadsheeren en vier secretarissen van verschillende afdeelingen (provincien) Deze waren:

1. Frankrijk, Zwitserland en de dalen van Piemont (die der Waldenzen);
2. De Paltz en andere Calvinistische landen;
3. Duitschland, het Noorden en Turkije;
4. De Oost- en de West-Indien.

De secretarissen zouden elk 6000 gulden per jaar ontvangen en met alle landen briefwisseling moeten houden om te weten hoe het met de godsdienstige aangelegenheden over heel de wereld stond, opdat elk goed plan door deze middelen mocht worden gesteund en bevorderd. Zij zouden een fonds van 120000 's jaars te hunner beschikking hebben voor gewone behoeften, doch zoo noodig zou meer beschikbaar worden gesteld. Zij zouden zetelen in 't College te Chelsey.

Dit stoute plan, volkomen strookend met Cromwells karakter, is ten volle geloofwaardig; tot uitvoering kwam het niet; doch het bewijst hoe ver de gedachten gingen. Trouwens er was groote behoefte aan een krachtiger, wel geordende wijze van Christianiseering in de kolonies en ter bereiking der verstrooide massa's.

De vroegere koninklijke patenten, die hier over handelden, bedoelden wel voorziening in de geestelijke behoeften van kolonisten en inboorlingen, maar feitelijk werd er weinig en dit nog onvolkomen gedaan.

De eenige koloniën die er naar streefden Christelijk te zijn en de heidenen te bekeeren, waren de Puriteinsche van Nieuw Engeland, hoe moeilijk 't hun ook vallen mocht. Nergens vond men zooveel besliste Christenen en zoo vrome, ernstige en degelijke. Er werden wel ook door de Staatskerk geestelijken gezonden, hoewel niet genoeg, doch daar zij meestal Indianen, Slaven en kolonisten te verzorgen hadden, was de taak veel te groot voor hun bekwaamheid en ijver. Jegens hun eigen landslieden ontbrak 't hun aan krachtige toewijding en de inlanders werden veracht en verwaarloosd. Zij behoefden zelf opzicht en tucht en die ontbraken. Met hun gemeenten stonden zij niet op dien goeden voet als Presbyterianen en Congregationalisten. Dikwijls lagen ze overhoop met de gouverneurs en raden der koloniën. Ook was er geen geestelijke macht nabij om orde te stellen. Eerst in 1787 werd een koloniale bisschop benoemd. Heel de geestelijkheid van Amerika, Afrika en Azië stond onder de bisschop van Londen. Men begrijpt wat zulk een toezicht uitwerken kon!

HOOGENBIRK.

Buitenland.

Duitschland. Verloop der hofprediker-crisis.

Ging er een jubel op in het kamp der Duitsche liberalen, toen de hofpredikers Stöcker en Kögel aan den Duitschen keizer hun ontslag vraagden en verkregen, die toon is niet weinig gedempt, nu Kritzinger tot superintendent en Dr. v. Hase tot plaatsvervanger van Dr. Kögel in de theologische examen-commissie is benoemd. Dr. Hase is de zoon van den bekenden geschiedschrijver Hase; de liberalisten hoopten, dat hij een geestverwant van zijn beroemden vader zou zijn, doch het blijkt uit eene verklaring, door Dr. v. Hase afgelegd, dat hij tot de rechtzinnigen te rekenen is. Bij de benoeming van Dr. v. Hase hadden de bladen van de Protestantenverein een juichtoon laten hooren, doch nu blijft hen niet anders dan zwijgen en berusten over. Zij, die gehoopt hadden, dat na de z. g. hofprediker-crisis een nieuw tijdperk zou aanbreken, hebben zich zeer vergist. Het komt ons voor dat de Keizer met het ontslag geven van de hofpredikers Stöcker en Kögel heeft willen te kennen geven, dat hij met hun streven om het sumepiscopaat af te schaffen niet medegaat. Want nog altijd is de keizer van Duitschland, als koning van Pruissen sumepiscopos d. i. hoogste opziener van de Evangelische landskerk. Vooral nadat de staatsbanden die de Roomsche kerk door de Meiwetten knelden gesprongen zijn, dank zij de volhardende oppositie in den Landdag door Dr. Windhorst gevoerd, is de begeerte levendig geworden om ook voor de Evangelische kerk meer zelfstandigheid te verkrijgen, waarvan vooral de afgevaardigde Von Hammerstein de tolk is geweest. Jammer maar dat men tegelijk met de vraag naar meer vrijheid ook de vraag naar meer staatsgeld voor de kerk deed. Het is ons wel bekend dat naar verhouding de Roomsche kerk meer geld van den Staat ontvangt dan de Evangelische, en daarom is het niet te verwonderen dat men op gelijkstelling aandringt; doch te betreuren is het dat men niet op gelijkstelling aandringt door het beginsel in toepassing te brengen, dat elke kerk in de kosten van haar eigen eeredienst zal voorzien.

Zeer te bejammeren achten wij het feit, dat de Duitsche Keizer niet inziet, dat zijn episcopaat voor de kerk des Heeren slechts hinderlijk zijn kan om hare roeping in deze eeuw tegenover zoovele sociale nooden te volbrengen. En dat hij er niet tegen opziet om personen uit zijne omgeving te verwijderen, hoe ook onmisbaar geacht, wanneer zij niet zijne inzichten deelen, is gebleken in het aannemen van het ontslag van Von Bismarck. Geen wonder dat hij er ook niet tegen opzag om een paar hofpredikers te laten gaan, die hem wellicht wat te lastig waren. Het blijft echter voor ons nog de vraag, wat beter is een hiërarchie uitgeoefend door een vorst, of door eenige door de kerk bij trapsgewijze verkiezing goed door den Staat gesalarieerde superintendenten. Wanneer zal men in Duitschland eens leeren breken met het collegiaal kerkrecht?

Men heeft sinds eenigen tijd het plan opgevat, om over te gaan tot het bouwen van een prachtige Domkerk te Berlijn. Doch het schijnt dat men alleen in de hoogere aristocratische kringen, die nog »positief" genoemd kunnen worden, dien wensch koestert. Men wil weder door den landdag een besluit laten nemen om het benoodigde kapitaal voor den trotschen bouw te geven. Evenwel er staat op de plaats waar men thans een nieuwe Domkerk bouwen wil een kerk, al is deze wat de bouworde aangaat minder mooi. Nu komt het ons voor, dat de millioenen, welke men uitgeven zal voor een prachtig kerkgebouw verkwist zijn, als men in aanmerking neemt, dat er buurten zijn, waarin meer dan 10,000 zielen wonen, waarin geen kerkgebouw gevonden wordt. Geen wonder, dat ernstig gezinde mannen daartegen opkomen. Bovendien staat het nog te bezien of de landdag de noodige gelden beschikbaar stellen wil; zonder toestemming van de Roomsche leden van dat lichaam zal het niet gaan.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

Ik was blind; nu zie ik.

Een twintigtal jaren geleden kwam een predikant met zijn echtgenoot te wonen in een kleine gemeente, dicht bij de zeekust.

De dominee en zijn vrouw wenschten natuurlijk gaarne al de leden der gemeente te kennen, waarom zij al spoedig het dorp rondgingen om nu den een, dan den ander eens toetespreken, waarbij zij voor iedereen een vriendelijk en opwekkend woord hadden.

Op zekeren regenachtigen namiddag besloten zij hun tijd te besteden met weder eenige bezoeken af te leggen. De domineesvrouw deed haar regenmantel om, en steunende op den arm van haar echtgenoot trotseerde zij moedig onder de parapluie den sterken wind, schoon soms het zoute schuim der golven haar in het gelaat spatte.

De beide echtgenooten gingen een straat door en hielden stil voor een klein huisje, dat er niet zeer uitlokkend uitzag.

»Laat ons hier beginnen" zeide de dominee tot zijn echtgenoote, terwijl hij aan de deur klopte.

Toen zij een oogenblik gewacht hadden werd de deur op een kiertje geopend, en zagen zij het gezicht van een man, die hen knorrig aanzag. Hij had wel een tamelijk knap gelaat, met grooten baard en knevel, maar de uitdrukking die in zijn oogen lag was trotsch en hardvochtig, terwijl zijn lippen nooit schenen te kunnen glimlachen.

»Wat wenscht gij?" vroeg hij op forschen toon.

»Mogen wij binnenkomen?" vroeg mevrouw met een zachte, vriendelijke stem, en ofschoon de man haar niet bijzonder beleefd aanzag, sloeg hij het eenvoudig verzoek niet af, maar deed de deur juist zóó ver open dat zij beiden binnen konden komen. Hij bood hun echter geen stoel aan, maar nam zijn eigen zitplaats weder in en hervatte zijn arbeid, die uit schoenlappen scheen te bestaan, terwijl hij zijn beide bezoekers midden in het vertrek staan liet.

De leeraar wachtte een oogenblik, terwijl hij nadacht, hoe hij met zijn norschen gastheer moest beginnen in gesprek te komen, toen hem de verdere moeite gespaard werd, doordat de man zich op heftigen toon tot hen wendde en herhaalde:

»Wat wenscht gij?"

»Wij kwamen u eens bezoeken en naar u zien", antwoordde de dominee, terwijl hij een stoel nam, en die voor zijn echtgenoot bij de tafel plaatste.

»Nu, gij hebt mij gezien en kunt nu wel weder heengaan", was het ruwe antwoord.

De leeraar deed alsof hij de onbeleefdheid niet opmerkte, doch ging vriendelijk voort:

»Ik ben de nieuwe predikant en kom met mijn vrouw. Wij zijn zeer verlangend om met allen kennis te maken, waaronder wij moeten verkeeren, en zoo zijn wij ook tot u gekomen."

De man zag hen beide aan en barstte toen in een spottend gelach uit.

»Ik ben geen vriend van preekers en preekjes. Gij behoeft uw tijd niet te verspillen om met mij te spreken. Ik veronderstel dat gij wel zult vernomen hebben wie ik ben."

»Neen, volstrekt niet", hernam de dominee vriendelijk. »Ik ken u zelfs niet bij naam."

»Ik ben Jan de Groot en gij zult gauw genoeg wel zooveel van mij hooren, dat u de haren zullen te berge rijzen. Begin hier maar niet te preeken. Ik waarschuw u" — vervolgde hij, terwijl hij zijn vinger dreigend opstak. »Wilt ge een stuk brood hebben, kom dan maar hier; maar als gij mij wenscht te bekeeren, ga dan maar weer spoedig vanwaar ge gekomen zijt."

»Ik dank u", zeide de predikant opstaande. »Als ik honger had zou ik uw brood niet versmaden, doch ik heb geen honger. Vergeet echter niet dat ik hier gekomen ben om uw vriend te worden, zooals ik geloof dat ge er een noodig heb, en nu, vaarwel."

Hij stond op en verliet met zijn echtgenoot het vertrek, daar hij het beter vond om zijn bezoek niet langer te rekken.

De dominee vernam van anderen dat Jan de Groot een ongeloovig en ruw man was, en de bekende aanvoerder der spotters in de herberg terwijl hij in onheuglijken tijd den drempel der kerk niet had overschreden.

(Slot volgt.)

In verzoeking.

Eenige jaren voor het uitbreken der groote Fransche omwenteling kwam op zekeren dag een scheerder bij een rijken bankier, welken hij bediende. De scheerder was tevens kapper en pruikenmaker.

De man begon met het hoofdtooisel van den rijken heer in orde te brengen, en zou hem gaan scheren. Doch op eens keerde hij zich om, greep zijn gereedliggende messen en liep op een draf de kamer uit. De bankier, denkende dat dit was om zeep of water te halen, wachtte een tijdlang. Doch de scheerder kwam niet terug. Eindelijk zond de heer een boodschap naar 't huis van den ander, om te laten vragen wat er toch eigenlijk aan de hand was, waarom hij zijn werk niet voleindigde.

De man wilde dat niet zeggen. Doch de bankier noodigde hem zoo dringend uit, te komen, dat hij eindelijk toegaf.

»Waarom zijt gij zoo ineens weggeloopen?" vroeg de heer: »ik ben nog altijd ongeschoren."

»Mijnheer" sprak de ander in groote ontroering: er lag op uw tafel een menigte goudgeld. Nu ben ik door mijn laatste ziekte zeer verarmd. Mijn vrouw en kinderen lijden honger, en ik zelf heb gebrek aan alles. Toen ik nu het geld zag, kwam de gedachte bij mij op u te vermoorden onder het scheren, en dan met het geld te vluchten. Die begeerte naar het geld werd opeens zoo sterk, dat ik 't niet weerstaan kon. Maar Gode zij dank, die mij bewaarde; ik nam een kort besluit en liep weg. Zoo ontkwam ik aan de duivelsche verzoeking."

De rijke man was diep getroffen over zijn eigen bewaring, de ellende van den scheerder, maar ook over de goede wijs van doen, om de verzoeking te ontgaan, hoe vreemd het ook scheen. Hij reikte den scheerder de hand en zei: »Ik dank God en u naast hem, dat alles zoo is geloopen. Maar opdat gij niet weer in verzoeking komt, neem twintig van